

DEFINÍCIE

Mesačný pohľad na terminológiu a idey OSN

31. august, 2020 | číslo 16

Agenda gender: Ako hnutie LGBT unáša práva žien

Napísal Stefano Gennarini, J. D.

ÚVOD

Začiatkom 90-tych rokov začali politiky OSN používať slová ako „rod“, „rodová rovnosť“, „rodová rovnováha“, „rodové politiky“, „rodovo senzitívny“ atď., keď sa hovorilo o sociálnych, právnych a ekonomických nerovnostiach medzi ženami a mužmi a o politikách, ktoré ich mali riešiť. Členské štáty OSN akceptovali termín „rod“ / „gender“, pričom sa chápalo, že sa jedná o dve biologické pohlavia a podporu rovnosti žien a mužov a nič viac. Mysleli si, že použitím tohto pojmu sa zameriavajú na podporu žien a dievčat. V uplynulých rokoch pojem „gender“ získal množstvo ďalších významov a konotácií v spoločnosti, práve a politikách OSN. Zvlášť lobistické skupiny LGBTQI+, ktoré neboli schopné získať politickú podporu pre demokratické presadenie svojej kauzy a financovanie, našli spôsob zviezť sa na ťažko vybojovaných výdobytkoch ženskej agendy. Toto vydanie Definícií krátko predstaví debatu o „genderi“ v OSN v ostatných rokoch a načrtne jej hlavné dôsledky pre politiku OSN a medzinárodné právo.

Gender v politikách OSN a v medzinárodnom práve

Rod je gramatický prívlastok. V mnohých jazykoch majú podstatné mená „rod“ a môžu byť buď mužské alebo ženské, alebo v niektorých prípadoch stredné (neutrálne). Zámená a členy používané v súvislosti s týmito podstatnými menami sú podľa nich tiež rovnakého rodu. V angličtine sa tomu asi najviac blížila zámená „he“ a

„she“ (on a ona – pozn. prekl.). Ale sociológovia a feministickí filozofi a profesori začali v 60-tych a 70-tych rokoch v akademických kruhoch presadzovať, že rod je „sociálny konštrukt“ v úsilí prekonať sociálne stereotypy o úlohe muža a ženy v spoločnosti.

Už od začiatku bolo používanie slova rod v politikách OSN kontroverzné. Na 4. Svetovej konferencii o ženách v roku 1995 v Pekingu sa členské štáty OSN museli dohodnúť na definícii tohto slova predtým, ako bude použité v politike OSN. Táto definícia bola znovu potvrdená v roku 1996 na konferencii Habitat v Istanbule a odvtedy nebola nahradená. Definícia dosiahnutá na týchto konferenciách ostáva v srdci mandátu super-agentúry OSN pre ženy, založenej na Valnom zhromaždení OSN v roku 2010: Agentúra pre rodovú rovnosť a posilnenie postavenia žien, všeobecne známa ako „UN Women“.¹

Definícia, dohodnutá členskými štátmi OSN a zahrnutá do príloh na oboch konferenciách je nasledujúca:

Po dôslednom zvážení veci kontaktná skupina zaregistrovala, že: (1) slovo „rod“ sa bežne používa a chápe vo svojom bežnom, všeobecne akceptovanom používaní na množstve iných fór a konferencií OSN; (2) nie sú náznaky, že by Akčná platforma zamýšľala nejaký iný zmysel alebo konotáciu, odlišnú od prechádzajúceho akceptovaného použitia.

V súlade s tým, kontaktná skupina znovu potvrdila, že slovo „rod“, ako je používané Akčnou platformou bolo zamýšľané, aby sa interpretovalo a chápalo ako to bolo pri bežnom, všeobecne akceptovanom použití. Kontaktná skupina sa tiež uzhodla, že táto správa má byť prečítaná predsedom konferencie ako vyhlásenie predsedajúceho a že správa má byť súčasťou záverečnej správy konferencie.²

Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu z roku 200, ktorý je na rozdiel od konferencií OSN záväzným medzinárodným právom ďalej spresnil rod ako binárny:

Pre potreby tohto Štatútu sa rozumie, že termín „rod“ odkazuje na dve pohlavia, mužské a ženské, v spoločenskom kontexte. Výraz „rod“ nemá žiaden iný význam okrem uvedeného.³

Väčšina rodovej agendy nie je kontroverzná. Ako sa krajiny dohodli v Pekingu a Istanbule, má do činenia so široko zdieľanými cieľmi zahŕňajúcimi účasť žien na spoločenskom, hospodárskom a politickom živote a zaistenie toho, aby mohli využívať rovnaké práva ako muži. V kontexte týchto definícií treba poznamenať, že v tomto ohľade rodová agenda stvia do veľkej miery na Dohovore o predchádzaní všetkých foriem diskriminácie voči ženám, ktorý vôbec nepoužíva výraz „rod“ a zmieňuje sa výlučne o ženách a mužoch ako takých.

Snahy Organizácie spojených národov a agentúr medzinárodnej pomoci urobiť LGBTQI+ súčasťou agendy gender

Stále častejšie zahŕňajú medzinárodné agentúry pre poskytovanie pomoci vo všeobecnosti a agentúry OSN zvlášť vo svojich „rodových politikách“ medzinárodnej pomoci mužov, ktorí sa definujú ako gejovia, majú pohlavný styk s inými mužmi alebo ktorí samých seba identifikujú ako ženy.

Rodové politiky USAID

Vnútorne usmernenia USAID-u zahŕňajú „sexuálnu orientáciu a rodovú identitu“ ako aspekt rodovej analýzy a integrácie pre svoju operačnú politiku v systéme s názvom Automated Directives System (ADS), v kapitole 205 „Integrovanie rodovej rovnosti a zlepšenia postavenia žien v programovom cykle USAID-u“ (naposledy aktualizovanej 27.4.2017).⁴ Nadriadená byrokratická štruktúra USAID-u momentálne operuje podľa Zákona o ženskom podnikaní a zlepšení ekonomického postavenia z roku 2018, ktorý bol podpísaný prezidentom Donadom Trumpom.⁵

Kapitola 205 ADS detailne popisuje, ako sa majú rodové politiky, vyvinuté Obamovou administratívou integrovať v celom programovom cykle USAID-u v plánovaní politik, navrhovaní, implementácii, monitorovaní a vyhodnocovaní. Obamove dokumenty o rodovej politike, zahrnuté v 205. kapitole ADS používajú širokú definíciu rodu/genderu, ktorý explicitne zahŕňa „sexuálnu orientáciu a rodovú identitu“, ako aspekt rodovej analýzy a integrácie, čím zabezpečujú, že muži, ktorí majú pohlavný styk s inými mužmi, ako aj muži, ktorí sami seba identifikujú ako ženy sú zahrnutí pod ženskú agendu USAID-u.

Zvlášť nejednoznačná je definícia „rodovo podmieneného násillia“:

Rodovo podmienené násillie je zastrešujúci termín pre škodlivé hrozby alebo činy, namierené voči jednotlivcovi alebo skupine, z dôvodu skutočného, alebo predpokladaného biologického pohlavia, rodovej identity a/alebo vyjadrenia, sexuálnej orientácie a/alebo chýbajúcej príslušnosti k menlivým sociálne vykonštruovaným normám týkajúcim sa mužskosti a ženskosti. (ADS Chapter 205.3.9.1 Operačné plány)

Kancelárie a operačné útvary USAID majú široké právomoci pri vykonávaní rodových analýz a integrácie, ako aj rozhodovania o genderových komponentoch politik, programov a grantov USAID-u, vrátane mandátov, týkajúcich sa otázok LGBT. Majú právomoc koordinovať svoju činnosť s medzinárodnými organizáciami a agentúrami, vrátane agentúr OSN. Nie je prekvapujúce, že to, čo robí pre presadzovanie otvorenej definície genderu sa potom odrazí v práci iných agentúr pre poskytovanie podpory a zvlášť agentúr OSN.

V rodových politikách počas Trumpovej administratívy prebiehajú zmeny, vrátane revízie rodových politik, ktoré uviedol do života Obama. V polovici augusta (2020 – pozn. prekladateľa) USAID vydal revíziu Globálnej stratégie rodovej rovnosti a zlepšenia postavenia žien z roku 2012. Návrh vracia zameranie na podporu žien a dievčat a čelí útokom progresívnych ľudskoprávných skupín za odstránenie podpory práv LGBTI. Ešte sa uvidí, či Trumpova administratíva zmení aj spôsob, akým je implementovaná 205. kapitola ADS a či v tomto zmysle zmení vecné zameranie USAID-u.

Rodové politiky agentúr OSN

Agentúry OSN odôvodňujú zahrňovanie záležitostí LGBT do rodovej politiky OSN mandátmi v rezolúciách OSN riešiť „viacnásobné a prelínajúce sa formy diskriminácie,“ umelecký výraz, ktorý sa momentálne dáva do takmer každej rezolúcie Valného zhromaždenia OSN, ktorý má do činenia s otázkami žien. Tiež sa snažia do rezolúcií OSN dostať pojem „ženy v celej svojej diverzite“. Pre agentúry OSN je nejednoznačnosť týchto pojmov dostatočná pre vytvorenie mandátu na zmenu definície rodu, schválenej členskými štátmi OSN v politike OSN a medzinárodnom práve.

Rozvojový program OSN (UNDP), najväčšia a najdôležitejšia agentúra OSN, ktorá má každý rok pod palcom rozpočet viac ako 5 miliárd USD, vydala príručku o Cieloch udržateľného rozvoja a rodových a sexuálnych menšinách, ktorá prepája LGBT-špecifické programovanie s rodovou politikou pod rubrikou „prienik rodovej rovnosti a otázok sexuálnych a genderových menšín.“⁶

UN Women tiež podporuje práva LGBTQI+ pod pláštikom podpory práv žien. V roku 2019 oznámila výkonná riaditeľka UN Women Phumzila Mlambo-Ngcuka, že agentúra sa viac nebude zameriavať len na práva žien, ale skôr na „rovnosť všetkých genderov“, vrátane LGBTQI+.⁷ Na stretnutí, nazvanom „Genderová diverzita za hranicami binárnych“, kde urobila toto oznámenie bol akronym LGBTQI+ definovaný ako označujúci lezbičky, bisexuálov, gejov, transgender ľudí, pochybujúcich alebo queer ľudí, intersexuálov, pansexuálov, rodovo nekonformných, nebinárnych a „celé spektrum genderových rozdielností, ktoré existujú“.⁸

Mlambo-Ngcuková dohliada na ročný rozpočet vo výške takmer 1 miliardy USD. Jej agentúra je výlučne orientovaná na normatívne a lobystické aktivity, ako tréningy feministických aktivistov a politikov. Nevykonáva žiadne tradičné programovanie OSN, týkajúce sa výživy, výchovy, zdravia, infraštruktúry alebo hygieny. Tento posun od zamerania sa na ženy znemaná, že pomoc, mienená na lobovanie týkajúce sa ženských otázok sa v stále väčšej miere presmeruje od žien k lobingu za LGBTQI+ k mužom, ktorí majú pohlavný styk s inými mužmi, alebo mužom, ktorí sa subjektívne identifikujú ako ženy.

Mlambo-Ngcuková priznala, že na to neexistuje dohodnutý mandát od Valného zhromaždenia, avšak povedala, že jej agentúra bude „prekračovať dohodnuté hranice“, kým „sa rovnosť pre všetky gendery nestane normou“, vrátane zrušenia zákonov v sedemdesiatich krajinách, ktoré stále nedovoľujú homosexuálne sexuálne aktivity.

Redefinícia genderu ako sociálneho konštruktu

V tých istých intenciách, ako agentúry OSN a agentúry donorov, Komisia pre medzinárodné právo požiadala v roku 2019 Valné zhromaždenie, aby zrušila v Rímskom štatúte medzinárodného trestného tribunálu definíciu rodu, ako „mužského a ženského“.

Komisia pre medzinárodné právo chce zrušiť túto definíciu v novom návrhu zmluvy o stíhaní zločinov proti ľudskosti. Vo svojej správe Valnému zhromaždeniu poskytuje prepracované odôvodnenie prijatia definície rodu / genderu, ako „spoločensky vykonštruovaného“ na rozdiel od „biologického“ pohlavia.⁹ Popisuje, ako žalobca Medzinárodného trestného tribunálu, nezávislý expert OSN pre ochranu voči násilium a diskriminácii, založeným na sexuálnej orientácii a genderovej identite a iné zložky OSN už interpretujú rod, ako „spoločensky vykonštruovaný“ a hovorí, že zahŕňa „sexuálnu orientáciu“ a „genderovú identitu“.

Právnym dôsledkom zrušenia definície rodu z Rímskeho štatútu bude zakotvenie genderu v medzinárodnom práve ako sociálneho konštruktú a pozdvihnutie „sexuálnej orientácie“ a „genderovej identity“ na kategórie chránené medzinárodným právom. Nenechá jednoducho definíciu genderu / rodu otvorenú pre jej definovanie v národnej legislatíve každej krajiny, ako tomu niektorí veria. Vďaka prepracovanému odôvodneniu v správe Komisie pre medzinárodné právo, opustenie tradičnej definície rodu v novej zmluve prakticky zadefinuje gender ako sociálny konštrukt so všetkým, čo z toho vyplýva, vrátane toho, že agentúry OSN uznajú rôznorodosť genderov a budú krajiny tlačiť k tomu istému pod zámienkou imperatívu ľudských práv.

Sociálnemu konštruktú genderu chýba demokratická legitimita

Zmenou definície genderu na otvorenú definíciu v politikách OSN alebo v medzinárodnom práve, alebo úplným zbavením sa definícií v politikách OSN a medzinárodnom práve by sa otvorili dvere pre toľko rôznych významov slova „gender“, koľko je osôb. Existuje stále dopĺňaný otvorený zoznam rodov založený na subjektívnej sebadefinícii, používaný gigantom sociálnych sietí Facebookom. Zahŕňa navrhované nové rody, vrátane: bezrodový, androgýn, androgýnny, bigender, cis, cisgender, cis žena, cis muž, atď.¹⁰ Toto bude mať nevyhnutne vplyv na rodičovské práva, medicínsku etiku a ochranu rodiny. Existujú vážne otázky ohľadne legitimacy tohto projektu. Akokoľvek, Facebook je súkromná spoločnosť, nie medzinárodná inštitúcia, riadená normami a konsenzom. Dôsledky zahrnutia tohto vysoko meniaceho sa a zle zadefinovaného pojmu „gender“ do medzinárodného práva sú omnoho závažnejšie.

Väčšina krajín a ich občanov nepovažuje gender za sociálny konštrukt, ale za biologickú realitu s právnymi dôsledkami. V roku 2019 podľa Pro-LGBT skupiny Amnesty International iba sedem krajín malo schválené právne uznanie zmeny rodu len na základe sebaidentifikácie.¹¹ Väčšina zo 40-tich krajín, kde je osobám umožnené legálne získať transgender identitu vyžaduje psychiatrické určenie genderovej dysfórie alebo chirurgickú operáciu na zmenu pohlavnej fyziognómie osoby. Niektoré dokonca vyžadujú od takýchto osôb rozvod so svojimi manželskými partnermi a neumožňujú osobám s deťmi legálne zmeniť svoj rod.

Proces, ktorým Komisia pre medzinárodné právo použila pre uskutočnenie tejto zmeny vyvoláva zdanie nekorektnosti a že bol výsledkom neprimeraného ovplyvňovania. Komisia začala skúmať definíciu genderu až po tom, ako u nej LGBT

organizácie lobovali za to, aby opustila definíciu rodu ako „muža a ženy“. Krajínám, ktoré sú za definíciu v zmysle Rímskeho štatútu ako „muž a žena“ nikdy nebolo umožnené namietat' voči zmene. Komisia pre medzinárodné právo informovala Valné zhromždenie OSN, že nezmení žiadnu z definícií Rímskeho štatútu, keď v roku 2015 začínala s prácami na novej zmluve a opakovane zotrvala na tejto pozícii, dokonca aj počas 73-tieho zasadnutia Valného zhromaždenia.

Prokurátor Medzinárodného trestného súdu, nezávislý expert OSN pre sexuálnu orientáciu a gender identitu (SOGI) a ostatné zdroje, ktoré citovali Komisiu pre medzinárodné právo nemajú záväznú autoritu pre zmenu definície rodu v Rímskom štatúte. Je od komisie neúprimné citovať entity OSN, ktoré schválne dezinterpretujú záväzné medzinárodné právo vo svojich nezaväzujúcich stanoviskách ako by boli autoritatívne.

Záver

Redefinícia rodu s cieľom podpory LGBT programov je kontroverznou témou dokonca aj vo feministických organizáciách. Niektoré feministické organizácie, najmä Women's Liberation Front sú proti takémuto kroku.¹² Ich pozícia stále viac nachádza podporu medzi celebritami a verejne známymi osobnosťami.¹³

Napriek politickej kontroverzii okolo tejto otázky, zameranie na otvorenú definíciu rodu je momentálne v systéme organizácií OSN a aj mimo neho všadeprítomná, ako je to zhrnuté vo výročnej správe OSN „The Role of the United Nations in Combatting Discrimination and Violence against Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex People: A Programmatic Overview.“ (Úloha Organizácie spojených národov v boji proti diskriminácii a násilu proti lesbickým, gej, transgender a intersexuálnym ľuďom: Programový prehľad)¹⁴ Členské štáty OSN sa musia rozhodnúť, či je toto to, čo chcú, ináč túto otázku rozhodnú agentúry OSN za nich.

Zdá sa, že v právnom systéme USA rozhodol túto otázku Najvyšší súd USA spôsobom, ktorý obchádza demokratickú debatu. V roku 2019 v kauze Bostock číta súd slová „sexuálna orientácia a rodová identita“ v otázkach právnej ochrany v USA na základe pohlavia, čím umožňuje LGBTQI+ agende priživiť sa na ťažko získaných politických ziskoch oblasti ženskej tém.¹⁵

Ženy a dievčatá sú vymazávané z medzinárodnej pomoci a v programovaní sú odsúvané na okraj. Členské štáty OSN musia obnoviť riadne chápanie pojmu rod/gender v medzinárodnej pomoci a tak pomôcť zachovať ťažko vyhrané zisky žien a dievčat. Členské štáty by mali odmietnuť novú Zmlvu OSN o zločinoch proti ľudskosti. Ale tiež by mali obnoviť správne chápanie rodu/genderu aj širšie v politikách a programovaní OSN. Členské štáty by sa mali vyhnúť v rezolúciách OSN takému jazyku, ktorý umožňuje nejednoznačnosť v tom, ako sa pojem gender chápe v agentúrach OSN, vrátane vyhýbania sa pojmom ako „viaceré a vzájomne sa prelínajúce“ a „ženy v celej ich diverzite“. Mali by sa v rezolúciách OSN odvolávať na ženy a dievčatá vždy, kedykoľvek sa použije slovo gender / rod. Nadovšetko by mali trvať na tom, aby sa používali odvolávky na konferencie v Pekingu a Habitat, ako aj

na definíciu rodu v Rímskom štatúte zakaždým, keď sa dohaduje a prijíma rezolúcia týkajúca sa žien.

Poznámky

1 UN General Assembly resolution 64/289.

2 “During the 19th meeting of the Commission on the Status of Women, acting as preparatory body for the Fourth World Conference on Women, an issue arose concerning the meaning of the word “gender” in the context of the Platform for Action of the Conference. In order to examine the matter, the Commission decided to form a contact group in New York, with the Commission’s Rapporteur, Ms. Selma Ashipala (Namibia), as Chairperson. The Commission mandated the informal contact group to seek agreement on the commonly understood meaning of “gender” in the context of the Platform for Action and to report directly to the Conference in Beijing.” See REPORT OF THE UNITED NATIONS CONFERENCE ON HUMAN SETTLEMENTS (HABITAT II) (Istanbul, 3-14 June 1996), UN Document A/CONF.165/14, Annex V, p. 229, available at: <https://undocs.org/A/CONF.165/14>

3 1998 Rome Statute of the International Criminal Court, UN Document A/ CONF.183/, Article 7, paragraph 3.

4 <https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1870/205.pdf>

5 Women’s Entrepreneurship and Economic Empowerment Act of 2018, Public Law No: 115-428, available at: <https://www.congress.gov/115/plaws/publ428/PLAW-115publ428.pdf>.

6 See UNDP MANUAL ON THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS SEXUAL AND GENDER MINORITIES, available at: https://www.undp.org/content/dam/undp/library/HIV-AIDS/Key%20populations/SDGs_SexualAndGenderMinorities.pdf; See also the OHCHR UN Human Rights Expert Statement on the 2018 the International Day against Homophobia, Transphobia and Biphobia. <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23092&LangID=E>

7 UN Women Press Release, July 18, 2019, UN Women hosts first high-level event on gender diversity and non-binary identities at UN headquarters, available at: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2019/7/news-event-gender-diversity-and-non-binary-identities>

8 Friday Fax, UN Women to Replace “Women” with “Gender”, July 25, 2019, available at: https://c-fam.org/friday_fax/un-women-to-replacewomen-with-gender/

9 Report of the International Law Commission, UN Document No. A/74/10, p. 45-45.

10 ABC News, February 13, 2014, Here’s a List of 58 Gender Options for Facebook Users, available at: <https://abcnews.go.com/blogs/headlines/2014/02/heres-a-list-of-58-gender-options-for-facebook-users>

11 Amnesty international, LGBT Rights, <https://www.amnesty.org/en/whatwedo/discrimination/lgbt-rights/>

12 Heritage Foundation, The Inequality of the Equality Act: Concerns from the Left, January 28, 2019, available at: <https://www.heritage.org/event/the-inequality-the-equality-act-concerns-the-left>.

13 J.K. Rowling, J.K. Rowling Writes about Her Reasons for Speaking out on Sex and Gender Issues, June 10, 2020, available at: <https://www.jkrowling.com/opinions/j-k-rowling-writes-about-her-reasons-for-speaking-out-on-sex-and-gender-issues/>.

14 The Role of the United Nations in Combatting Discrimination and Violence against Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex People, A Programmatic Overview, 20 September 2019, available at: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Discrimination/LGBT/UN_LGBTI_summary_2019.pdf

15 Bostock v. Clayton County, 590 U.S. ____ (2020)

O AUTOROVI

Stefano Gennarini je viceprezidentom pre právne štúdie v Centre pre rodinu a ľudské práva (C-Fam) Reprezentuje C-Fam v sídle OSN v New Yorku a robí výskum a píše o medzinárodnom práve a politke.